

Ingrid Paško

Świadomość ekosozologiczna uczniów klas III szkół podstawowych w świetle badań

Przyczyny katastrofalnej degradacji środowiska naturalnego należy upatrywać w bardzo szybkim rozwoju współczesnej cywilizacji. Rozwój ten nastawiony jest głównie na wyprodukowanie w jak najszybszym czasie i po jak najniższych kosztach produktów, które mają za zadanie ułatwić oraz uprzyjemnić życie człowiekowi. Tak nastawiony przemysł oprócz założonej produkcji wytwarza również dużą ilość produktów odpadowych. Produkty uboczne w dużej mierze są szkodliwe dla środowiska naturalnego, a nie utylizowane i nie zagospodarowywane wpływają destruktywnie na środowisko. Wyziewy z fabryk zawierające pyły i gazy zanieczyszczają powietrze atmosferyczne. Wszelkiego rodzaju płynne odpady zatrują wody rzek, jezior i mórz. Równocześnie, społeczeństwo w pogoni za wygodą nie dba o stan środowiska naturalnego. Do porządku dziennego należy bezmyślne niszczenie zieleni, nadmierna emisja spalin (niski procent zużycia benzyny bezołowiowej), używanie sprzętu chłodniczego i kosmetyków z freonem niszczącym warstwę ozonową, także nadmierne stosowanie detergentów.

Stan zanieczyszczenia środowiska naturalnego w Polsce osiągnął w wielu rejonach stan krytyczny. Postępująca degradacja przyrody powoduje występowanie wielu groźnych chorób. Dlatego też konieczne jest wyrabianie u ludzi nawyków ochrony środowiska naturalnego już od najmłodszych lat. Bardzo dużą rolę w procesie edukacji odgrywa wpajanie dzieciom pewnych zasad postępowania już na etapie nauczania początkowego.

Młody, nieskażony jeszcze pogonią za dobrami materialnymi, umysł małego dziecka jest bardzo wrażliwy na różnego rodzaju działania niszczące jego najbliższe otoczenie. Wrażliwość tę można wzmocnić, wyzwalając więź emocjonalną pomiędzy dzieckiem a otaczającą je przyrodą. Jednak w procesie edukacji nie zawsze osiągamy zamierzone efekty. Często kierujemy się w ocenie, odwołując się do wiedzy i odczuć dzieci

najbardziej zaangażowanych w ochronę przyrody. Dlatego też, aby wzmocnić oddziaływanie proekologiczne wśród dzieci w wieku wczesnoszkolnym należy zbadać, jaka jest świadomość ekologiczna wśród uczniów objętych nauczaniem początkowym. W tym celu przeprowadzono ankietowe badania w III klasach szkół podstawowych.

W miarę rozwoju świadomości i postaw ucznia w wieku wczesnoszkolnym wobec problemów przyrody i środowiska życia człowieka zadania edukacji ekosozologicznej stanowią główną oś programu nauki o środowisku społeczno-przyrodniczym.

Cel badań

Celem badań było wykazanie u dzieci stopnia znajomości wybranych zagadnień ekosozologicznych, aby następnie móc stwierdzić, które zagadnienia są zbyt słabo eksponowane przez nauczyciela w procesie nauczania przedmiotu: środowisko społeczno-przyrodnicze. W tym celu postanowiono zbadać, jaki jest stopień znajomości zagadnień ekologicznych wśród uczniów III klas wybranych szkół podstawowych z terenu miasta Krakowa. W badaniach, które można uznać za pilotażowe, chodziło o stwierdzenie, czy w sytuacjach, w których można spowodować degradację środowiska dzieci będą wiedziały, jak należy się zachować, aby swoją działalnością nie niszczyć przyrody.

Innym zagadnieniem było sprawdzenie, jak w świadomości trzecioklasisty funkcjonują podstawowe informacje z zakresu ochrony przyrody. I wreszcie chodziło o sprawdzenie, czy dzieci posiadają pewne informacje np.: jaki park narodowy jest najbliżej położony miejscowości, w której mieszkają, lub który z wymienionych przedmiotów ulegnie szybko samorzutnemu rozkładowi w środowisku przyrodniczym.

Metoda badań

Badania przeprowadzono metodą testową. Uczniowie mieli w ciągu jednej lekcji udzielić odpowiedzi na 13 pytań zawartych w powielonym teście (zob. tab.). Każdy uczeń miał kwestionariusz testu. W sześciu przypadkach zadanie polegało na wybraniu poprawnych odpowiedzi, natomiast w siedmiu przypadkach uczeń powinien udzielić kilkuwyrazowej odpowiedzi.

Pytania można podzielić na kilka grup. Pierwsza grupa pytań odnosiła się do prawidłowych zachowań dzieci w środowisku przyrodniczym (pyt. 1,9,11,12,13). Druga grupa pytań dotyczyła pewnych informacji z zakresu ochrony przyrody (pyt.: 3,4,8). Do trzeciej grupy można zaliczyć pytanie

wymagające od dzieci wykazania się znajomością roli pewnych elementów przyrody (pyt. 1). Do czwartej grupy można zaliczyć pytania sprawdzające posiadanie przez ucznia pewnych informacji (pyt. 5, 6, 7, 10).

Tabela. Wyniki badań testowych (pozytywnych rozwiązań)

Nr pytania	Odpowiedzi pozytywne, rozwiązania poprawne							
	ogółem		chłopcy		dziewczynki		płci nie podano	
	liczby	%	liczby	%	liczby	%	liczby	%
1	34	27,87	17	32,69	16	25,00	1	16,67
2	119	97,62	50	96,15	63	98,43	6	100
3	44	36,06	20	38,46	22	34,37	2	33,33
4	35	28,69	12	23,08	19	29,69	4	66,67
5	22	18,03	11	21,15	10	15,62	1	16,67
6	75	61,47	30	57,69	42	65,62	3	50,00
7	75	61,47	33	63,46	38	59,37	4	66,67
8	82	67,21	30	57,69	48	75,00	4	66,67
9	84	68,85	34	65,38	45	70,31	5	83,33
10	80	65,57	34	65,38	42	65,62	4	55,67
11	3	2,46	1	1,92	1	1,56	1	16,67
12	74	60,65	30	57,69	39	60,94	5	83,33
13	95	77,87	38	73,08	52	81,25	5	83,33
Razem	122		52		64		6	
Poprawnych odpowiedzi	822	51,83	340	50,29	437	52,52	45	57,69

Omówienie wyników badań

Badaniu testowemu poddano 122 dzieci z klas III szkół podstawowych nr 13, 33, 93 w Krakowie. W testowanej grupie znajdowało się 52 chłopców oraz 64 dziewczynki. Sześcioro spośród ankietowanych dzieci nie podało swojej płci.

Najwięcej poprawnych odpowiedzi (97,62%) udzieliły dzieci na pytanie nr 2, w którym należało określić prawidłowe miejsce mycia samochodu. Drugie pytanie, na które udzielono najwięcej poprawnych odpowiedzi (77,87%), wymagało wyjaśnienia konieczności usuwania z lasu szklanych

przedmiotów (np. butelek). Najmniej poprawnych odpowiedzi, bo tylko 2,46% udzielono na pytanie nr 11, które dotyczyło nieszkodliwego dla roślin usunięcia warstwy lodu z powierzchni gleby w ogródku. Zaledwie 18,03% testowanych potrafiło prawidłowo wskazać, które z wymienionych przedmiotów (odpadków: foliowa torebka, szklana butelka, blaszana puszka, papierowa torebka, ułamana gałąź, igliwie) nie ulegają szybkiemu rozkładowi w środowisku naturalnym. Tylko 27,87% testowanych potrafiło określić rolę ochronną lasu. Również niski poziom poprawnych odpowiedzi 28,4% uzyskano na pytanie, w którym należało zaznaczyć, które z wymienionych zwierząt znajduje się pod ochroną gatunkową (łoś, dzik, świstak, ryś, kozica, sarna, lis, żubr). Na pozostałe pytania procent poprawnych odpowiedzi zawarty był pomiędzy 68,85% a 36,06%.

Na pytania sprawdzające prawidłowe postawy ekologiczne 61,47% odpowiedzi było właściwych, natomiast na pytania dotyczące ochrony przyrody udzielono 44,26% właściwych odpowiedzi.

W teście zawartych było pięć pytań sprawdzających prawidłowe zachowanie ekologiczne. Na wszystkie te pytania właściwych odpowiedzi udzieliło 2,46% badanych. Natomiast na cztery pytania aż 40,16%, na trzy 26,23%, na dwa 25,41%, na jedno 4,92% i nie udzieliło ani jednej poprawnej odpowiedzi 0,82% testowanych.

W zasadzie nie zauważono poważnych różnic w udzielaniu poprawnych odpowiedzi pomiędzy dziewczynkami a chłopcami. W sumie chłopcy na zadane pytania udzielili 50,29% właściwych odpowiedzi, a dziewczynki 52,52%. Procent liczony był od ilości udzielonych właściwych odpowiedzi względem zadanych danej grupie pytań. Większe różnice występowały przy poszczególnych pytaniach. Największa różnica uwydatniła się w odpowiedziach na pytanie, które z wymienionych roślin wolno zrywać w parku narodowym. Dziewczynki udzieliły o 17,31% więcej poprawnych odpowiedzi niż chłopcy. W pozostałych przypadkach procentowa różnica nie przekraczała 8,17%.

Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że na poziomie III klasy szkoły podstawowej wiedza ekologiczna nie jest dostatecznie opanowana przez dzieci w tym wieku względem ich możliwości. Z badań wynika, że prawidłowe zachowanie uczniów w wielu sytuacjach związanych z ochroną środowiska powinno wykazać około 60% testowanych. Należy jednak wnioskować, że ich postępowanie będzie raczej intuicyjne, niż wy-

nikające z posiadanych wiadomości, gdyż wystarczającą wiedzą z tej dziedziny wykazało się około 45% testowanych. Dlatego też nauczyciele przedmiotu „Środowiska społeczno-przyrodniczego” powinni w procesie kształcenia, oprócz wyrabiania u dzieci prawidłowych postaw w stosunku do przyrody, zwracać również uwagę na posiadaną przez ucznia wiedzę ekologiczną, gdyż jak wynika z ankiety, jest ona powierzchowna.